

Hankkisinko puujousen? Kyllä!

Jousi, nuolet ja jousiammunta ovat tuttuja lähes jokaiselle. Ensimmäinen mielikuva jousesta on luultavasti lapsena itse tehty katajakeppi, jolla ammuskeltiin vaihtelevalla menestyksellä siihen asti kunnes jousi katkesi tai katosi. Julkisuudessa näkyvin jousityyppi on moderni tähtäinjousi, jolla ammutaan muun muassa olympialaisissa. Lisäksi moni tietää erikoisen näköiset taljajouset, jotka ovat erityisesti jousimetsästäjien suosiossa. Perinteisen tyyllisistä jousista tunnetuin lienee pitkäjousi (longbow), joka on eräänlainen yleisnimi kaikille yksinkertaisille ja perinteisille puujousille sekä perinteisen kaltaisille lasikuitujousille.

Jousi lienee yksi tärkeimmistä ihmiskunnan kehitykseen vaikuttanut keksintö, sotaisesta historiastaan johtuen, tai siitä riippumatta. Perinteisellä jousella on muutettu maailmaa! Jousen historia alkaakin jo noin 60 000 vuoden takaa. On hyvä muistaa, että modernien jousien historia alkaa vasta noin 1950-luvulta lasikuidun keksimisen myötä. Modernien jousien historia on siis vain noin promille perinteisten puujousien historiasta!

Erialaisten perinteisten ja historiallisten jousien kirjo on valtava. Jousissa on käytetty puuta, sarvea, jätteitä, nahkaa, bambua, luuta, lähes mitä tahansa luonnonmateriaalina. Modernista näkökulmasta katsottuna perinteiset puujouset ovat paljon muutakin kuin vain jousia ja jousiammuntaan – ne ovat kokonainen kulttuuri, jopa elämäntapa. Moni perinnejousiharrastaja tekee jousia ja nuolia, sekä kaikki oheisvarusteet, kuten nuoliviinet ja suojat. Moni myös nautiskelee jousiammunnasta, osa kilpailee ja osa metsästä jousillaan, ja niin edelleen.

Puujousen voi tehdä itse ja jos vain mahdollista. Se on kiehtovaa, haastavaa ja antoisaa. Nykyisin puujousen veistämisen taito ei ole salaisuus, vaan tietoa on tarjolla valtavasti. Jos et kuitenkaan halua tai sinulla ei ole mahdollisuutta tehdä itse puujousta, vaan haluat ostaa jousen, niin tämä ohje kertoo lyhyesti olennaisimmat asiat, jotka liittyvät puujousen ominaisuuksiin, hankintaan ja käyttöön.

Perinteisen puujousen ominaisuuksista

Voisi melkein väittää, että modernin jousiammunnan harrastajilla on suuremmat ennakkoluulot puujousia kohtaan kuin henkilöillä, joilla ei ole mitään kokemusta jousista ja jousiammunnasta. Joillekin jousi on vain jousi, mallista riippumatta. Toisille taas modernit materiaalit ja jousimallit edustavat suurtakin edistyksellisyyttä perinteisiin jousiin verrattuna. Ja joillekin perinteinen puujousi on ainoa oikea jousi!

Totuus on se, että luonnonmateriaalijouset ovat parhaimmillaan käytännössä yhtä tehokkaita, tarkkoja ja hyviä kuin modernitkin jouset. Pieniä eroja toki on mutta ne ovat jokseenkin merkityksettömiä. Tärkeintä on, että ampuja osaa asiansa, eli ampuu oikein.

Puujousen nopeus

Onko puujousi hidas vai nopea? Totuus on, että varsin viattoman näköinen puukeppi voi parhaimmillaan heittää nuolta rivakammin kuin moderni jousi. Puukeppi pitää vain veistää oikein! Yleensä puujouset ovat kuitenkin hieman hitaampia kuin modernit jouset. Toisaalta, hyvin tehty laminaattijousi vastaa usein suorituskyvyltään modernia joustia. Olen tehnyt lukuisia bambulaminaattijousia, jotka ovat hieman nopeampia kuin verrokkina käyttämäni moderni lasi- ja hiilikuituvahvistettu pitkäjousi.

Puujousen kestävyys

Yleinen uskomus tuntuu olevan, että puujousi kestää käytössä oman aikansa, kunnes lopulta hajoaa. Se perustuu vanhoihin, edelleen kiertäviin uskomuksiin tai omiin kokemuksiin. Hajoamisen syynä on ollut useimmiten se, että jousi on veistetty tuoreesta puusta tai että, jousi on yksinkertaisesti tehty väärin – mitoitettu ja tilleröity väärin. Toki puujouset hajoavat välillä, samalla tavalla kuin modernitkin jouset hajoavat aina toisinaan. Modernien jousten lasi- tai hiilikuitu ei ole mikään tae kestävydestä, vaan jousi voi hajota niin materiaali- kuin valmistusvirheenkin vuoksi. Kestävyys näkökulmasta suurin ero modernien ja perinteisten puujousten välillä on se, että modernit jouset on useimmiten rakennettu suurimmilla toleransseilla, materiaaleista ja rakenteesta ei ole otettu irti aivan kaikkea, vaan ne on tehty varman päälle. Toisin sanoen, modernit jouset on jonkin verran yllirakennettu verrattuna puujousiin.

Vanha, joskin hieman liioiteltu sanonta on, että puujousi on täydessä vedossa 90 prosenttisesti hajalla. Tämä kuvastaa hyvin sitä faktaa, että puujousi on rakennettu usein hyvin lähelle rajojaan. Mutta taitava jousenrakenta tietää nämä rajat. Jos puujousi on rakennettu hyvin ja hyvästä materiaalista, niin sen elinikä on kymmeniä vuosia ja/tai kymmeniä tuhansia laukauksia, jopa satoja tuhansia laukauksia. Olen itse ampunut yksipuisella, yli 60 vuotta vanhalla saarnijousella. Minulla on myös useita jousia, joilla on ammuttu kymmeniä tuhansia laukauksia – jousien suorituskyky ei ole muuttunut lainkaan ensimmäisten satojen laukausten jälkeen.

Kannattaa silti muistaa, että moderni lasikuitujousi on käytännössä aina kestävämpi kuin puujousi. Puujousi ei kestä juurikaan yllirasitusta, huolimattomaa käsittelyä tai väärinkäyttöä. Siinä missä lasikuitujousi on huoleton kumppani ammuskeluun, puujousi on herkkä kaveri, joka vaatii huolellista käsittelyä. Puujouseen vaikuttaa niin ilmankosteus, lämpötila kuin ampujakin. Silti, vaikka olisit kuinka huolellinen, puujousen luonteeseen kuuluu, että se saattaa väsyä, siinä voi olla piileviä virheitä – toisin sanoen, se voi hajotakin, joskin hajoaminen on hyvin epätodennäköistä.

Puujousen ammutatarkkuus ja -tuntuma

Perinteinen puujousi on aivan yhtä tarkka kuin moderni jousi. Taitava ampuja osaa käsitellä jousta oikein ja ampua tarkasti ilman lasi- tai hiilikuitua, tai tähtäimiä. Tähtäin ei edes tee jousesta tarkkaa ammuttavaa, vaan se on vain apuna tähtäämisessä. Itse asiassa, nopeissa ammuttilanteissa perinteinen puujousi on nopeampi ja tarkempi kuin tähtäinjousi – esimerkiksi metsästyksessä lintujen lentoammunnassa. Eräskin tarina kertoo, kuinka puujousiampuja oli mukana talja-ampujien ryhmässä metsästysretkellä ja sai ainoana saalista juuri jousen nopean käytettävyyden ansiosta.

Hyvä esimerkki puujousen tarkkuudesta saatiin vuoden 2013 IFAA-liiton sisäämmunnan Euroopanmestaruuskilpailussa. Jouni Isotalo ampui Historical Bow -luokassa itse tekemällään puujousella maailmanennätystuloksen (247/300 pistettä), jolla olisi sijoittunut modernissa Longbow-luokassa kirkkaasti toiseksi. Toinen esimerkki – perinteisessä Petikon vaisto -kilpailussa on kaksi luokkaa, moderni longbow ja perinteinen puujousi. Luokkien väliset erot tuloksissa ovat olemattomat ja usein perinnejousiluokassa voittajan tulos on parempi kuin modernissa luokassa.

Hyvällä puujousella on myös erittäin mukava ampua! Se on hiljainen, mukava ja lämmin. Siinä missä moderni vastakaarijousi rämähtää laukaisussa korvia särkevästi, puujousi on lähes äänetön, päästäen vain soinnikkaan helähdyksen. Hyvin tehty puujousi on myös ammutatuntumaltaan pehmeä, se ei juuri tärähdä kädessä.

Puujousen valinta ja hankkiminen

Puujousta ei kannata ostaa ihan hätiköiden, vaan sen hankkimista kannattaa miettiä tarkasti. Tärkeintä on tietää, mitä haluat. Puujousi ei sovi kenelle tahansa ampujalle, koska se on melko vaativa ammuttava. Tai pikemminkin niin, että ammuskelu sinänsä on helppoa mutta jos haluat hallita puujousen hyvin ja ampua tarkasti, niin se vaatii paljon työtä. Vaativuuden vastapainoksi puujousi on hauska ja hieno ase – tyylikkään yksinkertainen mutta tehokas ja nopea, joka taipuu niin tauluammuntaan kuin metsästyksenkin.

Miksi puujousi?

Jos tiedät varmasti, mitä olet ostamassa, niin hyvä! Jos et ole aivan varma niin mieti vielä hetki. Mikäli haluat helpon jousen, jolla voit satunnaisesti ammuskella takapihalla, eikä ole mitään väliä, onko se moderni lasikuitujousi vai perinteinen puujousi, niin osta moderni jousi. Sillä voit vain ammuskella, välittämättä jousesta yhtään mitään. Voit unohtaa jousen vireeseen, eikä se siitä kärsi. Moderni jousi ei välitä sateesta, tyhjälaukauksista tai pienistä kolhuista, se sietää monenlaista kaltoinkohtelua.

Puujousta pitää erikseen haluta! Jos sinua kiehtoo perinteet, puun kauneus, käsityö, puujousen ainutlaatuinen tuntuma ja hyväksyt puujousen rajoitukset, niin hyvä, voit tosissasi harkita puujousen hankkimista. Puujousella on rajoituksensa, jotka on hyvä huomioida, joten puujousen käsittelyssä ja säilytyksessä pitää olla erittäin huolellinen. Puu on luonnonmateriaali ja se elää esimerkiksi ilmankosteuden mukaan. Puujousi ei siedä kolhuja, eikä ylläsitusta, siksi esimerkiksi yliveto voi johtaa jousen hajoamiseen. Mutta, hyvin mitoitettu ja tehty jousi kestää oikein käytettynä seuraavallekin sukupolvelle!

Puujousen valinta

Puujousen hankkimiseen kannattaa käyttää hieman vaivaa. Jos vain päätät ostaa jousen esimerkiksi Internetin syövereistä löytyvistä verkkokaupoista, et voi olla aina varma siitä, mitä saat. Esimerkiksi Ebayssa on myynnissä ihan hyviäkin jousia mutta paljon on myös polttopuiksi kelpavaa tavaraa. Jousen tilleri voi olla pielessä, mitoitus väärä, jousi voi olla viimeistelemätön tai ihan mitä vain. Toki monet jousenveistäjät tekevät kerrassaan upeita ja erinomaisiksi todettuja jousia – heidät pitää vain ensin löytää.

Jousi kannattaa aina tilata omien toiveiden mukaan. Puujouset tehdään käsityönä, jolloin jousi on mahdollista tehdä täysin toiveiden mukaan. Jousen pitäisi olla mitoitettu ja tilleröity oikealle vetopituudelle sekä jäykkyydelle. Jos mahdollista, niin ennen jousen ostamista olisi hyvä kokeilla erilaisia jousia. Vain ampumalla ja jouta tutkimalla saat tietää, että tärähtääkö jousi, kuinka nopea se on, miltä se tuntuu. Samalla näet jousen viimeistelyn tason.

Puujousi ei yleensä ole edullinen – mutta se on ainutlaatuinen. Kahta täysin samanlaista puujousta ei ole olemassa. Jokainen jousi valmistetaan aina yksilöllisesti, käsityönä, materiaalin ominaisuudet huomioiden. Käsityö ei tarkoita karua jälkeä tai myönnytyksiä teknisissä tai esteettisissä ratkaisuissa, vaan se tarkoittaa sitä mitä laadukkaalta käsityötä sopii odottaakin – hyvää toiminnallisuutta, esteettisyyttä, laatua ja viimeistelyä. Kelvollisen, joskin karun ja viimeistelemättömän puujousen voi saada halvallakin, jopa 100 eurolla. Yleensä yksinkertainen mutta hyvä ja viimeistelty puujousi maksaa Suomessa noin 200–300 euroa. Jos haluat laminoidun jousen, hinta kohoaa noin 300–600 euroon, riippuen toiveistasi. Englannissa laadukas marjakuusijousi voi maksaa lähes 1000 euroa. Monimutkainen sarvi-jännejousesta joutuu maksamaan jo 1000–2000 euroa. Vastineeksi saakin sitten jotain, mitä moderni jousiteollisuus ei pysty ikinä tarjoamaan.

Kun olet lopulta päättänyt hankkia puujousen, sinun on hyvä miettiä, millainen jousi olisi sopivin. Ammutko kerran kuussa takapihalla? Metsästätkö? Osallistutko kilpailuihin? Nautiskeletko jousella ampumisesta? Toki jouta voi pitää ihan seinäkoristeenakin! Käyttötarkoitusta kannattaa oikeasti miettiä. Perinteitä arvostavalle sopii historiallisen mallin mukaan tehty jousi. Perusjousta etsivälle sopii taas ehkä parhaiten yksinkertainen, yhdestä puusta veistetty jousi. Kilpailukäyttöön ja metsästyksen taas soveltuu hyvin suorituskykyinen

laminaattijousi. Jos taas haluat jotain aivan erilaista, voit harkita lyhyttä jännejousta tai sarvi-jännejousta. Vaihtoehtoja on monia.

Puujousen käyttö – lyhyt johdatus

Puujousi on kuin viulu, tai bambuvapa – herkkä instrumentti, joka kestää kyllä käyttöä mutta jota on kohdeltava hellävaroen ja huolellisesti! Siinä missä moderni lasikuitujousi kestää lähes mitä vain, puujousen kanssa pitää olla huomattavasti tarkempi.

Puujousella ammunta

Puujousella ammutaan kuten millä tahansa muullakin jousella – jousi vedetään täyteen vetoon, ankkuroidaan, tähdätään ja laukaistaan. Toisin kuin modernit jouset, jotka kestävät lähes millaista käsittelyä tahansa, puujousi on paljon herkempi.

Puujousta ei koskaan saa vetää sallittua vetopituutta pitemmälle. Jos jousen suurin sallittu vetopituus on esimerkiksi 27 tuumaa, se todella tarkoittaa sitä! Yliveto voi rikkoa jousen, ja liian pitkä yliveto rikkoo jousen varmasti. Luonnonmateriaalijouset ovat huomattavasti herkempiä ylivedolle kuin lasikuitujouset, siksi suurinta sallittua vetopituutta on ehdottomasti noudatettava. Jokaisen jousen mukana tulee vetopituusnuoli, jonka avulla suurin sallittu vetopituus on helppo tarkistaa. Jousen suurin sallittu vetopituus ja jäykkyys kyseisellä vetopituudella on merkitty jouseen. Jousella voi tietenkin ampua myös lyhyemmällä vetopituudella.

Puujousta ei kannata pitää vireessä, eli jännteellä, muutamaa tuntia pitempään. Jos tiedät, että ammunassa tulee reilu tauko, ota jousi pois jännteeltä. Mutta, vältä kuitenkin turhaa virittämistä ja jännteeltä ottoa, esimerkiksi kilpailun aikana, koska jousen vireeseen laitto on aina pieni riski. Jos puujousi on liian pitkään jännteellä, se viruu; toisin sanoen, jousi myötäkäyristyy ja menettää tehoaan aivan turhaan.

Puujousessa ei (yleensä) ole nuolihyllyä, vaan nuoli ammutaan jousta pitävän käden päältä, joka toimii ikään kuin nuolihyllynä. Käden päältä ampuminen voi tuntua aluksi oudolta mutta onneksi se on tottumisen jälkeen hyvin luontevaa ja helppoa. Jousen, erityisesti nokinpaikan korkeuden, pitää vain olla säädetty oikein, jotta nuolen sulitus ei osu laukaisussa käteen. Lisäksi ikkunaleikkauksen puuttuminen tekee ammunasta ja nuolien virittämisestä hieman vaikeampaa kuin moderneilla jousilla.

Puujousen säilytys

Puujousta pitää säilyttää sisällä, normaalissa huoneenlämmössä ja mieluiten pimeässä. Auringon ultraviolettisäteily haurastuttaa hieman puuta, sekä voi muuttaa joidenkin puulajien väriä. Älä säilytä jousta takan vieressä tai lämpöpatterin lähellä, koska liiallinen kuivuus voi koitua jousen turmioksi. Samoin liian kostea säilytyspaikka on jouselle vahingoksi. Liian kuiva jousi voi hajota ja liian kostea jousi viruu (myötäkäyristyy) huomattavan paljon. Ideaaliset säilytysolosuhteet olisivat noin 20 °C astetta lämmintä, 40–50 % suhteellinen kosteus ja pimeä paikka. Älä koskaan jätä jousta kuumaan autoon! Laminaattijousien liimasaumat voivat aueta ja yksipuiset puujousetkin voivat kärsiä liikaa. Hyvä luonnonmateriaalijousen säilytyspaikka on esimerkiksi vaatehuone tai sängyn alla.

Puujousen huolto

Puujousi on käytännössä huoltovapaa, jos se on pintakäsitelty oikein. Jouselle ei tarvitse tehdä mitään erityistä – ei öljyä, vahata, kiillottaa, jutella sille tai mitään muutakaan erityistä. Vain jos jousi esimerkiksi kastuu sateessa, se on hyvä kuivata huolellisesti sekä antaa muutaman päivän kuivua rauhassa. Riittää, että käytät ja säilytät jousta huolellisesti, näiden ohjeiden mukaisesti.

Yhteisöllisyys ja kilpailut

Perinnejousiammunnan yhteisöllisyydessä ja monipuolisuudessa piilee koko perinneammunnan rikkaus. Harrastajan ei tarvitse tyytyä vain ampumaan samanlaista taulua samanlaisella jousella aina samalla tavalla vuoden ympäri, vaan valinnan mahdollisuuksia on valtavasti. Voi vain ammuskella omaksi iloksi takapihalla, kilpailla aina MM-tasolla, metsästää jousella, keskittyä erilaisiin välineisiin eri puolilta maailmaa tai jopa luoda itse jotakin uutta. Perinneampujan rajana on vain oma luovuus!

Jos jousiammunta kiinnostaa takapiha-ammuskela enemmänkin ja haluat samalle viivalle kilpailemaan muiden ampujien kanssa reitittämään taulua tai 3D-eläimiä, niin kilpailuhenkiselle perinneampujalle on tarjolla lukuisia mahdollisuuksia. Suomessa järjestetään vuosittain ainakin neljä vain perinnejousille tarkoitettua jousiammuntakilpailua. Lisäksi järjestetään ainakin parikymmentä kilpailua, joissa on mahdollista kilpailla perinnejousiluokassa. Ja toki perinnejousella voi osallistua mihin tahansa muuhunkin kilpailuun. Kilpailut ovat hyvin rentoja ja leppoisia tapahtumia!

Linkkejä

Kaarle Knuutinpojan jousiampujat ry:n sivut ja keskustelufoorumi:

<http://www.perinnejousi.fi/>

<http://perinnejousi.yuku.com/>

Ehdottomasti tärkein foorumi ja tietolähde perinteisistä puujousista kiinnostuneille.

Suomen maastojousiampujain liitto:

www.ffaa.fi

Suomen maastojousiampujain liitto (FFAA – Finnish field archery association) kuuluu kansainvälisen kattojärjestön IFAA:n alaisuuteen. IFAA:n kilpailuissa on mahdollista ampua Historical bow -luokassa aina MM-kilpailuja myöten.

Primitive Archer -lehden keskustelufoorumi:

www.primitivearcher.com/smf

Primitive Archer on ainoa vain perinteisiin puujousiin keskittynyt lehti. Lehti on ilmestynyt jo vuodesta 1996 lähtien. Lehden keskustelufoorumi on hyvin aktiivinen ja sitä kautta on mukava tutustua puujousiharrastajiin ympäri maailmaa.

Puujousi – historia, veistäminen ja käyttö:

www.puujousi.fi

Perinteisillä puujousilla on kymmenien tuhansien vuosien historia mutta niistä ei ole kirjoitettu suomeksi ainuttakaan kattavaa teosta - mutta kohta on! Vuonna 2016 julkaistaan kirja "Puujousi - historia, käyttö ja veistäminen", jossa esitellään jousen ja jousiammunnan historiaa, jousiammuntaa, jousen teoriaa, nuolet, materiaalit, erilaisten jousien rakentaminen sekä paljon muuta.